

Journal of Islamic Law Research

پژوهش‌نامه حقوق اسلامی

Blocking Individuals' National ID Numbers in the
Context of Enforcing Financial and Criminal Sentences: A
Legal Action or Civil Execution?

Authors :: Pegah Sarmadi | Nasrollah Jafari Khosroabadi

Stable URL :: <https://doi.org/10.30497/law.2024.246166.3529>

مسئودسازی شماره ملی اشخاص در راستای اجرای محکومیت‌های مالی و

کیفری؛ اقدامی قانونی یا اعدامی مدنی؟

نویسندگان :: پگاه سرمدی | نصراله جعفری خسروآبادی

پیوند دائمی :: <https://doi.org/10.30497/law.2024.246166.3529>

Copyright 2025 The Author(s).

Published by *Imam Sadiq University*, Tehran, Iran.

This work is fully Open Access under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license, allowing non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and not modified. *Islamic Law Research* strictly follows the ethical guidelines of the Committee on Publication Ethics (COPE), which all readers, authors, reviewers, and editors are expected to observe and uphold.

Blocking Individuals' National ID Numbers in the Context of Enforcing Financial and Criminal Sentences: A Legal Action or Civil Execution?

Pegah Sarmadi • Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Theology and Islamic Studies, Meybod University, Meybod, Iran. (Corresponding Author)

pegahsarmadi@meybod.ac.ir

Nasrollah Jafari Khosroabadi • Associate Professor, Department of Law, Faculty of Theology and Islamic Studies, Meybod University, Meybod, Iran.

nasrjafari@meybod.ac.ir

Abstract

1. Introduction

The proliferation of e-government initiatives, driven by technological advancements and population growth, has fundamentally transformed public administration and governance. Integrating modern communication tools into government operations aims to enhance service delivery, reduce inefficiencies, and improve citizen satisfaction. Central to this transformation is e-government, which emphasizes using information technology to facilitate access to personal information, provide social and financial services, and enable direct interaction between citizens and governments. A cornerstone of this digital governance model is the adoption of unique identity identifiers, such as national ID numbers, which ensure streamlined access to services and efficient enforcement of legal obligations.

In many countries, national ID numbers serve as a key mechanism for identifying individuals, facilitating the execution of judgments, and enforcing financial and criminal sentences. This digital approach enables authorities to track and seize assets, ensuring that judicial penalties are effectively implemented. However, using national ID numbers as a tool for enforcing judgments raises critical legal and ethical questions, particularly when such measures involve blocking access to essential services and civil rights. The

central issue explored in this paper is whether the deprivation of fundamental rights through blocking national ID numbers constitutes a legitimate legal measure or an overreach that amounts to civil death.

2. Research Question

This paper addresses a fundamental question at the intersection of law, technology, and human rights: Is blocking national ID numbers to enforce financial and criminal sentences a legitimate legal measure, or does it constitute a form of civil death by depriving individuals of their fundamental rights? This question encapsulates the tension between effective law enforcement and the protection of individual rights, particularly in the context of digital governance. It further probes whether accelerating the enforcement process through such coercive measures can be justified, given the potential infringement on non-derogable rights related to personal identity and personhood.

3. Research Hypothesis

The hypothesis presented in this paper is that blocking an individual's national ID number, thereby depriving them of essential rights and services, is neither a justifiable nor effective method for enforcing financial and criminal sentences. This belief is grounded in the view that such measures fundamentally contradict the principles of justice, as they disproportionately affect an individual's ability to participate in society and maintain their personhood. The hypothesis suggests that the deprivation of rights through blocking national ID numbers exceeds legitimate legal enforcement boundaries and encroaches upon the inviolable rights inherent to human dignity and identity.

4. Methodology & Framework, if Applicable

To explore the research question and test the hypothesis, this paper adopts a doctrinal and critical comparative methodology. The doctrinal approach involves analyzing existing legal frameworks, statutory provisions, and case law related to enforcing financial and criminal sentences using national ID numbers. This analysis is contextualized within human rights law, emphasizing proportionality, necessity, and non-derogable rights.

The comparative aspect examines various legal systems that have implemented or considered using national ID numbers for enforcement. By comparing the legal, social, and ethical implications of these practices across jurisdictions, the paper highlights the advantages and challenges associated with this enforcement mechanism. Additionally, a critical examination of Islamic jurisprudential perspectives is included, given the intersection of legal and religious principles in identity and rights.

The paper begins with a comprehensive overview of the legal foundations of national ID numbers and their role in e-government initiatives. This is followed by an in-depth analysis of the legal and ethical considerations surrounding the

blocking of national ID numbers, drawing on comparative legal experiences and Islamic jurisprudence. The methodology aims to critically assess the balance between effective enforcement and the protection of fundamental rights, ultimately evaluating whether using national ID numbers in this context is lawful and ethical.

By systematically analyzing the legal, ethical, and jurisprudential dimensions of this issue, the paper aims to provide a nuanced understanding of the implications of blocking national ID numbers for enforcing financial and criminal sentences. This approach ensures that the discussion is grounded in both legal doctrine and practical considerations, offering a comprehensive evaluation of the legitimacy and effectiveness of this enforcement measure.

5. Results & Discussion

The exploration of national ID numbers as a tool for enforcing financial and criminal sentences reveals significant insights into the legal, ethical, and practical implications of such measures. Findings indicate a complex interplay between the need for effective enforcement mechanisms and the protection of fundamental human rights. While national ID numbers offer undeniable advantages in efficiency and locating individuals for executing sentences, their use as a means to exert pressure through rights deprivation raises profound concerns.

One key finding is the effectiveness of national ID numbers in identifying and tracking assets, crucial for enforcing financial judgments. In many legal systems, identifying a debtor's assets is essential for successful enforcement. National ID numbers streamline this process by linking all assets and financial transactions to a unique identifier, facilitating judgment execution and reducing the potential for fraud.

However, significant ethical and legal challenges arise from using national ID numbers for enforcement. Blocking an individual's national ID number as a punitive measure is particularly contentious, stripping individuals of their ability to participate in civil life, including access to financial services, healthcare, and social benefits. This deprivation can be likened to a modern form of civil death, effectively nullifying an individual's legal and social existence.

From an Islamic jurisprudential perspective, this approach is problematic. Islamic law emphasizes protecting individual dignity and rights, even in punishment. The complete deprivation of rights through blocking a national ID number is seen as disproportionate and contrary to the principles of justice and fairness in Islamic legal traditions. Moreover, such measures may violate non-derogable rights related to identity and dignity, safeguarded under both international human rights law and Islamic jurisprudence.

The discussion suggests that while blocking national ID numbers may achieve enforcement goals, it infringes on fundamental human rights. The

disproportionate nature of this measure, coupled with the potential for abuse, renders it legally and ethically questionable. Findings underscore the need for a balanced approach that achieves enforcement objectives without compromising individual rights.

In light of these findings, alternative mechanisms are proposed to balance effective enforcement with protecting fundamental rights. Instead of completely blocking a national ID number, a more nuanced approach could restrict access to specific services directly related to enforcing financial judgments, such as limitations on opening new bank accounts or transferring property. Such targeted restrictions would apply sufficient pressure on convicted individuals to comply with legal obligations while avoiding the broader consequences of civil death.

Additionally, reviving Islamic regulations, such as insolvency / indigence [iflas], offers a culturally and legally appropriate alternative aligned with Islamic principles, providing a structured process for dealing with debtors. Under these regulations, genuinely insolvent debtors would face specific restrictions reflecting their financial status rather than the sweeping punitive measure of blocking their national ID number. This approach respects debtor rights while upholding the integrity of the enforcement process.

6. Conclusion

Using national ID numbers to enforce financial and criminal sentences presents a double-edged sword: while it offers significant advantages in efficiency and traceability, it also poses serious risks to individual rights and freedoms. This paper strongly suggests that completely blocking national ID numbers as an enforcement method is excessive and unjustifiable, equating to civil death. This approach is incompatible with both international human rights standards and Islamic legal principles, which prioritize individual dignity and proportionality in punishment.

The discussion concludes that while national ID numbers can be beneficial in certain enforcement aspects, such as asset identification, their application must be carefully limited to avoid infringing on fundamental rights. Proposing targeted restrictions on specific services, rather than blanket deprivation, offers a more balanced and legally sound alternative. Furthermore, reviving insolvency [iflas] regulations provides a culturally appropriate framework for addressing debt enforcement challenges, ensuring respect for the rights of both creditors and debtors.

Ultimately, this paper calls for a reevaluation of legislative and judicial practices surrounding national ID numbers in enforcement. Legislators and policymakers in Islamic states and beyond are urged to consider the ethical and legal ramifications of such measures and to seek solutions that uphold justice, fairness, and respect for human dignity. Blocking national ID numbers should

be reserved for the most serious offenses where rights deprivation is justified by the crime's gravity, and even then, it should be implemented cautiously, respecting individuals' fundamental rights.

Keywords: Personality Rights, Financial Conviction, Criminal Conviction, National Identification Number, Enforcement of Judgments.

مسدودسازی شماره ملی اشخاص در راستای اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری؛ اقدامی قانونی یا اعدامی مدنی؟

پگاه سرمدی • استادیار، گروه حقوق، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه میبد، میبد، ایران. (نویسنده مسئول)

pegahsarmadi@meybod.ac.ir

نصراله جعفری خسروآبادی • دانشیار، گروه حقوق، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه میبد، میبد، ایران.

nasrjafari@meybod.ac.ir

چکیده

با توجه به اهمیت فراگیر تکنولوژی در دنیای امروز و ضرورت کاربرد ابزارهای نوین و موثر در مدیریت بهینه ساختارهای مختلف جوامع بشری و از جمله دادگستری، استفاده از کارت هوشمند ملی به عنوان ابزار کارآمد شناسایی و تشخیص هویت و حتی تعیین اقامتگاه اشخاص، مورد توجه قرار گرفته است. از آنجا که معمولاً محکومان مالی و کیفری رغبتی به اجرای داوطلبانه حکم ندارند، دستگاه قضایی در این زمینه با مشکلات عدیده‌ای در پرونده‌های اجرایی مواجه است، لذا ایده انسداد شماره ملی محکومان از جانب دستگاه قضایی کشور به صورت کلی مطرح شده و حتی در بازه‌ای مورد اجراء قرار گرفته است. در این نوشتار تلاش شده است با روش توصیفی تحلیلی، انسداد شماره ملی اشخاص در راستای اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری امکان‌سنجی شود. پژوهشگران مزایا و چالش‌های انسداد شماره ملی اشخاص از نظر مبانی حقوقی را تحلیل کرده و ضمن بیان برخی تجارب از سایر نظام‌های حقوقی در این زمینه، تلاش کرده‌اند راه‌حلی متعادل در زمینه کاربرد این ابزار هوشمند در موضوع مورد بحث ارائه نمایند. گفتنی است مسدودسازی شماره ملی و محرومیت از همه حقوق مبتنی بر آن، به هیچ‌وجه مورد تأیید محققان واقع نشده و متناقض با حقوق غیرقابل‌سلب شخصیتی افراد است و از نظر راقمان سطور، به‌نوعی اعدام مدنی محکومان محسوب می‌شود؛ چرا که حیات مدنی و زندگی اجتماعی ایشان در جامعه ناممکن خواهد شد.

واژگان کلیدی: حقوق مربوط به شخصیت، محکومیت مالی، محکومیت کیفری، شماره ملی، اجرای احکام.

مقدمه

به موازات رشد فناوری و افزایش جمعیت، استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی در ارائه خدمات و جلوگیری از اتلاف منابع مالی و انسانی ضروری به نظر می‌رسد. از همین رو، طرح ایجاد «دولت الکترونیک» به منظور تسهیل قابلیت دسترسی به اطلاعات اشخاص، ارائه خدمات اجتماعی و مالی (نویخت و بختیاری، ۱۳۸۷، ص. ۱۴)، ارتباط مستقیم مردم با دولت‌ها (قدمی و کوثر، ۱۳۹۲، ص. ۸۶)، سهولت انجام دادن امور و کاهش زمان (توکلی راد و میری، ۱۴۰۰: ۱۱۹) مورد توجه قرار گرفته و در بیشتر کشورها به مرحله اجرا درآمده است. منظور از دولت الکترونیک، استفاده دولت‌ها از فناوری اطلاعات و به‌ویژه اینترنت برای افزایش دسترسی شهروندان و نیز مراکز دولتی به خدمات و اطلاعات برخط (یعقوبی، ۱۳۸۵، صص. ۱۶ و ۱۷) و «ساده‌سازی حکمرانی» است (Subhajit, 2004, p.109). ایجاد بانک‌های اطلاعاتی برخط شامل اسناد هویتی، مالکیت و درگاه‌های خدماتی مانند اعطای مجوزها و... (Steyaert & Steyaert, 2003, p. 1) منجر به دسترسی آسان به اطلاعات، افزایش رضایت شهروندان (Welch et al, 2005, p. 327) و نیز افزایش کیفیت خدمات دولتی شده است. برای مثال، ایجاد «بانک اطلاعات ملی جرائم» در آمریکا که در بردارنده اطلاعات مرتبط با مالکان خودرو و دارندگان گواهی‌نامه رانندگی است، راهکاری برای توقیف مجرمان و نیز پرداخت برخط جرائم شمرده می‌شود (Karen & Lee, 2001, pp. 125 & 131).

از جمله پیش‌شرط‌های ضروری تحقق طرح بالا، تعریف و تخصیص شناسه‌های هویتی یکتا (شماره ملی) به اشخاص است. دولت الکترونیک به‌طور جدی از دهه ۱۹۹۰ و برای نخستین بار در سال ۱۹۹۵، در آمریکا مطرح شد (اسدی و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۱۲۲). در امارات متحده عربی استفاده از کارت هوشمند، در سطح ملی اجرایی شده و امروزه بیشتر کارها از قبیل ثبت‌نام کارت‌های اعتباری، اجاره ماشین و خانه و افتتاح حساب بانکی وابسته به آن است و از جمله مزایای مطرح شده می‌توان به کاهش جرائم مالی و غیرمالی اشاره کرد (Almatarneh, 2016, pp. 1-2). در ایران نیز در سال ۱۳۸۳، ایده تدوین «کارت هوشمند چندمنظوره ملی» (کریم‌پور کلوری و عابدینی، ۱۳۹۹، ص. ۱۵۱) به‌عنوان سند سجلی مورد توجه قرار گرفت که شماره ملی از مندرجات آن شمرده می‌شود (میرشکاری، ۱۴۰۲، ص. ۸۸) و هم‌اکنون همه اشخاص (اعم از حقیقی و حقوقی) دارای شماره ملی متضمن اطلاعات هویتی هستند. همچنین، به‌منظور ایجاد

شفافیت، افزایش آگاهی و اعتماد عمومی اشخاص ثالث، شماره یکتای منحصربه‌فردی به نام شناسه در خصوص اشخاص حقوقی ایجاد شده است تا وضعیت ایشان به‌آسانی مورد شناسایی قرار گیرد (حبیبیا و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۷۴۷).

از سوی دیگر، اجرای احکام به‌عنوان بخش اساسی از مفهوم دادرسی عادلانه همواره مورد توجه بوده است (محسنی، ۱۳۹۵: ۸۷). درحقیقت، صرف صدور حکم محکومیت به‌تنهایی تأمین‌کننده اهداف دادرسی و اجرای عدالت نیست، بلکه بزرگ‌ترین بخش احکام، اجرای کامل آن‌هاست (شمس، ۱۳۹۷، ج ۱، ص. ۱۰)؛ تا جایی که این‌طور اظهار شده که اجرای رأی، غایت و هدف نهایی دادرسی است (اکرمی و حاتمی، ۱۳۹۹، ص. ۶۰). در خصوص چگونگی اجرای محکومیت‌های مالی، آخرین وضع تقنینی، «قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی» مصوب ۱۳۹۴ است. مستند به قانون مزبور، برای نیل به این هدف، سه راهکار وجود دارد. ۱. توقیف، تسلیم یا فروش اموال محکوم علیه، ۲. بازداشت محکوم علیه و حکم تقسیط یا تعیین مهلت مناسب ۳. ممنوعیت خروج از کشور. بنابراین، معرفی و شناسایی اموال محکوم به‌عنوان نخستین راهکار قانونی در خصوص اجرایی شدن احکام مورد شناسایی و تقنین قرار گرفته است و عمدتاً با استفاده از شماره ملی می‌توان اغلب اموال ثبت‌شده را شناسایی و توقیف کرد، اما باید در نظر داشت که در حال حاضر شناسایی دقیق اموال محکومان دشوار است و حتی در برخی موارد، اموال موجود در ثبت رسمی شخصی غیرمالک قرار دارد (اکرمی و حاتمی، ۱۳۹۹، ص. ۹۷) همچنین، در بسیاری موارد سازوکار شناسایی حساب‌های بانکی و اموال محکوم علیه در عمل به‌دقت اجرا نمی‌شود (السان و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۷۰).

در زمینه دادرسی کیفری نیز اجرای احکام، مرحله‌ای مهم و به تعبیری، ثمره و برآمد فرایند دادرسی به شمار می‌رود (مؤذن‌زادگان و جهانی، ۱۴۰۰، ص. ۳۵)؛ زیرا از سویی نتایج دادرسی و تلاش کنشگران عدالت کیفری ابتر نمی‌ماند و از سوی دیگر، منجر به تحقق اهداف اساسی مجازات از قبیل بازدارندگی، اصلاح و احقاق حق به نفع جامعه و زیان‌دیده می‌شود (امیری و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۴۹۳). با در نظر گرفتن این موضوع که در اغلب موارد در صورت عدم دسترسی به محکوم، احکام صادره به رغبت و به‌صورت داوطلبانه اجرا نمی‌شوند، پیش‌بینی و تعیین راهکارهای مؤثر و عملیاتی به‌منظور تأمین اهداف مطرح‌شده و اجرایی شدن احکام محکومیت

کیفری، موضوعی ضروری است (همتی، ۱۳۸۱، ص. ۱۷۹).

همچنین، با توجه به دامنه اقدامات پیش‌بینی‌شده فوق، اهمیت استفاده از فناوری و شناسه‌های هویتی الکترونیکی به خوبی مشخص می‌شود. برای مثال، امروزه استفاده از فناوری نقطه‌زنی تلفن همراه^۱ برای شناسایی مجرمان با دستور مقامات صالح امکان‌پذیر شده است (قنبرپور و قربانی، ۱۴۰۱، ص. ۵۱). بنابراین، استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله شماره ملی، هم در عرصه شناسایی و تعقیب متهمان و هم اجرای محکومیت‌های کیفری مجرمان کارآمد خواهد بود، اما مسئله اصلی این است که آیا با مسدود کردن کامل شماره ملی فرد محکوم و محرومیت او از حقوق اساسی، اجتماعی و شهروندی و ایجاد نوعی فشار و اجبار بر وی، می‌توان روند اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری را بهبود بخشید و تسریع کرد؟ آیا تسریع در اجرای احکام می‌تواند توجیهی برای سلب حقوق اساسی و حیاتی مربوط به شخصیت اشخاص قلمداد شود یا خیر و آیا مقرر قانونی در این خصوص وجود دارد یا خیر؟

بنابراین، امکان‌سنجی استفاده از این ابزار نوین و کارآمد و مزایا و معایب آن از دیدگاه حقوقی و فقهی دارای اهمیت است و می‌توان با در نظر گرفتن امتیازات و چالش‌ها و نیز تجارب دیگر نظام‌های حقوقی پیشرو در استفاده از این ابزار، امکان انسداد شماره ملی اشخاص را مورد نقد و بررسی قرار داد. بنابراین، در این نوشتار با بیان مزایا و چالش‌های این موضوع درصدد تحلیل مسئله هستیم.

۱. مزایای انسداد شماره ملی به منظور اجرای حکم

بی‌تردید استفاده از ابزارهای نوین الکترونیکی در نظام حقوقی از ضرورت‌های زندگی امروز و مسدودسازی شماره ملی نیز از جمله فرصت‌هایی است که می‌تواند در راستای اجرای احکام حقوقی و کیفری مورد استفاده قرار گیرد که مهم‌ترین مزایای استفاده از این امکان الکترونیکی در ادامه مورد تبیین قرار می‌گیرد.

۱.۱. امکان اجرای مطمئن و آسان احکام و کاهش حبس مدیون

همان‌گونه که گذشت، در راستای اجرای محکومیت‌های مالی در صورت عدم شناسایی اموال، راهکار دیگر «حبس» محکوم است. ماده ۳ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی، «حبس» را به‌عنوان یکی از راهکارهای اجرای محکومیت مالی در خصوص اشخاص معرفی می‌کند. گفتنی است ماده ۳ قانون مزبور در صورت اثبات عدم اعسار محکوم، قابل اجرا خواهد بود (رحمدل، ۱۳۸۵، ص. ۹۳). گفتنی است حبس مدیون در فقه محل بحث جدی و در صورت اثبات ملائت مدیون، حبس او مجاز و در صورت اثبات اعسار ممنوع است (محسنی، ۱۳۹۵، ص. ۸۹). منظور از «حبس» در متون فقهی، «توقیف» و «مراقبت» (تقی‌زاده داغیان، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۹) و مستند تجویز حبس نزد مشهور فقهای امامیه، روایات معتبر از جمله روایتی از جانب امام‌باقر (علیه‌السلام) است در خصوص امام‌علی (علیه‌السلام) که مدیون را حبس می‌کرد و در صورتی که عدم ملائت او مشخص می‌شد، او را رها می‌کرد (نجفی جواهری، ۱۳۹۴، ج ۲۵، ص. ۲۸۱). از پیامبر (صلی‌الله علیه و آله) نقل شده است «ریختن آبرو و مجازات کسی که مال‌دار است و از دادن بدهی خود امتناع می‌کند و طلبکار را دست‌به‌دست می‌گرداند، رواست» (موسوی خوانساری، ۱۳۵۵، ص. ۶۹؛ مغنیه، ۱۳۷۹، ج ۴، ص. ۱۲). لازم به توضیح است که در خصوص ماهیت حبس نظرات مختلفی مطرح شده از جمله اینکه حبس در چنین مصداقی نوعی تعزیر از جانب حاکم و به‌منزله عقوبت محکوم یا صرفاً راهکاری است برای تشخیص وضعیت ملائت یا اعسار محکوم (علیزاده، ۱۳۹۸، ص. ۲۴۰).

بنابراین، صرف‌نظر از اینکه ماهیت حبس محکوم را تعزیر تفسیر کنیم یا خیر، روشن است که این راهکار و سلب آزادی محکوم در قالب سلب حقوق جسمانی مربوط به شخصیت، در متون روایی و نیز قانونی مورد پذیرش و اجرا قرار گرفته است. نکته حائز اهمیت دیگر، تجویز امکان حبس محکوم تا زمان اثبات اعسار مستند به ماده ۳ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی است؛ حالتی که اعسار یا ایسار محکوم هنوز مشخص نشده است و به نظر می‌رسد تجویز حبس مدیون در این شرایط، خلاف ماده ۱۱ میثاق حقوق مدنی و سیاسی^۱ بوده که ایران نیز در سال ۱۳۵۴ آن

۱. «هیچ‌کس را نمی‌توان تنها به این علت که قادر به اجرای تعهد قراردادی خود نیست، زندانی کرد».

را مورد تصویب قرار داده است.

درعین حال، گفتنی است با وجود امکان قانونی صدور حکم جلب محکومان مالی، باز این راهکار در بسیاری از اوقات کارساز نیست و محکومان مالی با ترفندهای مختلف، متواری می‌شوند و امکان جلب ایشان منتفی می‌شود و محکوم^۴ له نصیبی از این جلب نخواهد برد. از این رو شاید مسدود کردن شماره ملی، اثرگذاری بیشتری حتی نسبت به حکم جلب داشته باشد؛ زیرا امکان رهایی از آن میسر نیست و شخص محکوم، به نوعی در زندان حقوقی عدم استفاده از خدمات مبتنی بر شماره ملی محبوس می‌شود.

به بیان دیگر، با در نظر گرفتن وابستگی ارائه خدمات عمومی در عرصه اجتماع به شماره ملی، یکی از راهکارهای مورد توجه در خصوص اجرای محکومیت‌ها (اعم از مالی و کیفری)، انسداد شماره ملی به صورت کامل یا محدودسازی آن است؛ راهکاری که منجر به سهولت و سرعت اجرای احکام مدنی و کیفری می‌شود. همچنین، با توجه به زمان دادرسی، عاملی مؤثر در برآورد کیفیت دادرسی در نظر گرفته می‌شود (محسنی و رضایی‌نژاد، ۱۳۹۱، ص. ۴). درحقیقت، امروزه استفاده کارآمد از ابزارهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی تأثیر مستقیمی در بهبود مدیریت دادرسی و احقاق حقوق عامه مردم و عدالت دارد (قنبرپور و قربانی، ۱۴۰۱، ص. ۴۷)؛ به گونه‌ای که منجر به روند منضبط و مدونی برای مدیریت پرونده‌های قضایی و تبادل اطلاعات میان دادگاه و اصحاب دعوی شده است. (محسنی و رضایی‌نژاد، ۱۳۹۱، ص. ۲). از این رو استفاده از شماره ملی اصحاب دعوی و مسدود کردن آن به عنوان ابزاری هوشمند و کارا در تعیین دقیق هویت اشخاص و محکومان به شمار می‌رود. در واقع، هنگامی که محکوم چه در زمینه محکومیت مالی و چه کیفری، با انسداد شماره ملی و محرومیت از تمام یا برخی خدمات اجتماعی و حقوقی مواجه شود، به منظور رفع محدودیت و استفاده از حقوق مربوط به شخصیت خویش، راهکاری جز تبعیت از حکم و اجرای اجباری محکومیت خود نخواهد داشت. بنابراین، کاربرد شماره ملی و مسدود کردن آن منجر به سهولت و کاهش زمان دادرسی می‌شود و این موضوع بر هیچ فردی پوشیده نیست.

۲.۱. کاهش آمار احکام فاقد قابلیت اجراء

کاربرد فناوری و انسداد شماره ملی اشخاص در بهره‌مندی از امکانات اساسی و حیاتی در بیشتر امور در جامعه به عنوان عامل اصلی کاهش آمار احکام اجرا نشده در مراجع رسیدگی و اجرا به

شمار می‌آید. در واقع، فرد محکوم به واسطه سلب حقوق اجتماعی و مدنی به علت انسداد شماره ملی خویش، ناگزیر از اجرای هرچه سریع‌تر حکم محکومیت می‌شود و علم به امکان وجود و استفاده از این راهکار خود عاملی برای کاهش فرار مالی اشخاص و ایفای تعهدات مالی و نیز احکام کیفری می‌شود.

مزیت بالا را می‌توان با اعمال «مجازات محرومیت از حقوق اجتماعی» مقایسه کرد؛ مجازاتی که شیوه‌ای از منع قانونی است و به موجب آن، اشخاص شایستگی تمشیت امور حقوقی خود را از دست خواهند داد (اسدی‌نژاد و نیک‌کار، ۱۴۰۲، ص. ۲۸۲). به بیان دیگر، تعیین این‌گونه مجازات از جمله راهکارهای نوین در راستای اجرای سیاست‌های حبس‌زدایی، پیشگیری از تکرار جرائم (سلب توان مجرمان) (نیازپور، ۱۳۸۷، ص. ۱۲۷) و استقرار نظم اجتماعی توسط حاکمیت‌ها به شمار می‌رود (همایی چراغی و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۴۲).

بنابراین، استفاده از راهکار مسدودسازی شماره ملی محکومان کیفری به منظور اجرای حکم محکومیت مانند مجازات محرومیت از حقوق اجتماعی، با کاهش هزینه‌های اجرایی مانند حبس و نیز ایجاد محرومیت در زمینه اجرای حقوق حیاتی و روزمره اشخاص، منجر به اجرای داوطلبانه احکام کیفری می‌شود. به بیان دیگر، چه بسا این راهکار سودمندتر از دیگر راهکارهای اجرای اجباری محکومیت‌های مالی باشد؛ زیرا به سادگی فرد محکوم نه تنها قادر به هیچ‌گونه نقل و انتقال اموال ثبت شده خود نیست، بلکه از اغلب فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی خود مانند افتتاح حساب، برداشت از حساب، ازدواج، طلاق و حتی خدمات درمانی نیز محروم می‌شود؛ موضوعی که بی‌تردید اثرگذاری بیشتری نسبت به حبس مدیون خواهد داشت و هزینه‌های کمتری نیز به دولت تحمیل می‌کند. از این رو اغراق آمیز نیست اگر بگوییم این امکان نه تنها نوعی اعمال ممنوعیت و حجر مدنی، بلکه حجر اجتماعی و سیاسی نیز هست و به جرئت می‌توان گفت از مهم‌ترین ابزار برای اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری به خصوص در پرونده‌هایی است که دسترسی به فرد محکوم امکان‌پذیر نیست و وی متواری است.

بنابراین، هیچ تردیدی نیست که این امکان، مزایا و اهمیت زیادی در رابطه با اجرای احکام حقوقی و کیفری خواهد داشت، اما با چالش‌های متعدد مهمی نیز مواجه است که در ادامه، به تبیین آن‌ها خواهیم پرداخت.

۲. چالش‌های انسداد شماره ملی به منظور اجرای محکومیت

به‌رغم مزایای مطروح در قسمت بالا، انسداد شماره ملی اشخاص به‌منزله ابزاری برای اعمال اجبار به اجرای احکام صادره محکومیت، با چالش‌های فراوانی همراه است که مانع جدی در راستای استفاده از این ابزار شمرده می‌شود که در ادامه به بیان آن‌ها می‌پردازیم.

۱.۲. نقض حریم خصوصی

امروزه به‌خاطر ظهور و کاربرد گسترده فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، حقوق مربوط به شخصیت و نیز حریم خصوصی مورد تهدید جدی قرار گرفته است (شریفی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۸۴)؛ به‌طوری‌که همواره یکی از نگرانی‌های عمومی در زمینه گسترش دولت الکترونیک، عدم حفظ حریم خصوصی و داده‌های شخصی اشخاص است (سرداری، ۱۳۸۶، ص. ۱۶)؛ تا جایی که استفاده از کارت هوشمند ملی در نهادهای قضایی به‌منظور اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری، نگرانی‌هایی درباره حفظ حریم خصوصی اطلاعات شخصی ایجاد کرده است (Subhajit, 2004, p. 121). اطلاعات مهم و حساس شامل شماره ملی، نشانی، وضعیت مالی و اطلاعات بانکی در دسترس نهادها قرار می‌گیرند و در صورت عدم توجه کافی به امنیت و حفظ حریم خصوصی، این اطلاعات ممکن است در دسترس افراد غیرمجاز قرار گیرند. بنابراین با توجه به اهمیت و حساسیت اطلاعات هویتی اشخاص و ضرورت استفاده از شماره ملی متضمن این اطلاعات، ایجاد سازوکارهای امنیتی مناسب جهت تامین و حفاظت از حریم خصوصی اشخاص امری ضروری خواهد بود و یکی از چالش‌های مسدودسازی شماره ملی، عدم حفاظت از اطلاعات خصوصی افراد می‌باشد.

۲.۲. نقض اعتماد عمومی

اعتماد عمومی مردم نقش کلیدی در تحقق مفهوم «دولت الکترونیک» دارد (قلی‌پور و پیران‌نژاد، ۱۳۸۷، ص. ۲۲۳). موفقیت استفاده از کارت هوشمند ملی برای اجرای مجازات مالی و کیفری نیازمند اعتماد عمومی است. افراد باید به امنیت و قابل اعتماد بودن سیستم‌های مورد استفاده اعتماد کنند تا بتوانند از آن‌ها بهره‌برداری کنند. اگر اعتماد عمومی به این سیستم‌ها کاهش یابد، ممکن است افراد منصرف شوند و استفاده از آن‌ها را ترجیح ندهند.

گفتنی است مسدود کردن شماره ملی و سلب کامل حقوق و امتیازات استفاده از خدمات

دولت‌های نوین منجر به افزایش کنترل حاکمیت بر اشخاص و کاهش اطمینان و اعتماد نسبت به قوای حاکمیت می‌شود؛ تا جایی که استفاده از اطلاعات هویتی اشخاص در بستر سامانه‌های الکترونیکی محدود به اجازه خود شخص یا محدود به مجوز قانونی شده است (نکویی مهر و حسینی فرد، ۱۴۰۰، ص. ۵۸۲).

بنابراین، عموم افراد جامعه به استفاده از شماره ملی و تنظیم اسناد هویتی جدید اقبال گسترده نشان داده‌اند و امروزه اغلب فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مبتنی بر این شماره یکتا انجام می‌شود، اما مسدودسازی این شماره ملی و محرومیت از استفاده خدمات وابسته به آن مانع جدی در راه این اعتماد عمومی است و در صورت گسترش استفاده از آن، فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی افراد به سمت راه‌های غیرشفاف دیگری سوق می‌یابد.

۳.۲. نقض حقوق شخصیت؛ محرومیت گسترده از حقوق اقتصادی، سیاسی و اجتماعی

حقوق مربوط به شخصیت، حقوقی است که به هر انسان صرف‌نظر از وابستگی او به گروه اجتماعی خاص تعلق دارد؛ حقوقی که برای حمایت از شخص انسان و نه منافع مادی او تعبیه شده است (صفایی، ۱۳۹۰، ج ۱، ص. ۳۳). به بیان دیگر، حقوقی است که از انسان به‌خاطر انسان بودنش (باریکلو، ۱۳۸۷، ص. ۵۳) و نه به‌خاطر تعلق به گروه، صنف یا شغل خاصی حمایت می‌کند. هدف اولیه آن حمایت از منافع غیرمالی شخص است؛ اگرچه ممکن است در عمل و به‌صورت ثانویه از منافع مالی نیز حمایت شود. در واقع، افراد بشر فارغ از جنسیت، سن، نژاد و اینکه در شمار کدام طبقه اجتماعی قرار می‌گیرند، از یک‌سری حقوق که با شخصیت انسانی آن‌ها مرتبط است، برخوردارند که از آن‌ها با عنوان «حقوق مربوط به شخصیت» یاد شده است (بادینی، ۱۳۹۱، ص. ۹۰). در تعریف نسبتاً مشابه دیگری، حقوق مربوط به شخصیت به مجموعه حق‌هایی گفته می‌شود که از شخصیت افراد به‌عنوان کل یا از برخی از جنبه‌های مربوط به شخصیت حمایت می‌کند (انصاری، ۱۳۹۱، ص. ۶۸). برخی نویسندگان حقوق خارجی نیز حق بر شخصیت را این‌گونه تعریف کرده‌اند «مجموعه‌ای از حقوقی که از یکپارچگی و غیرقابل تجاوز بودن شخص حمایت می‌کند. منظور از این حقوق، یکپارچگی فیزیکی، روانی و احساسات است» (Reid, 2007, p. 3). به بیان دیگر، حقوقی هستند که به‌محض تولد (پیوسته همراه و همزاد با انسان) (پروین و رادپسند، ۱۴۰۰، ص. ۷۳) و تنها به‌خاطر انسان بودن، بدون در نظر گرفتن سن، مقام و جنسیت و

به صورت دائمی به اشخاص تعلق می‌گیرند. در واقع، این حقوق از منافع شخصی انسان حمایت می‌کنند. اگر موضوع این حقوق در ارتباط با دیگر اشخاص مورد توجه قرار گیرد، از آن به «حقوق مربوط به شخصیت» تعبیر می‌شود و اگر رابطه میان دولت و شهروندان و محدود کردن آن‌ها مورد بحث باشد، «حقوق بشر» نامیده می‌شود (مظهر قراملکی و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۲۸۰).

بنابراین، حقوق بر شخصیت، به صورت ذاتی مرتبط با ویژگی‌های شخصی افراد هستند و اصولاً خصلت غیرمالی دارند. همچنین، قابل انتقال (قراردادی یا قهری) نیستند و هدف اصلی آن‌ها جبران ضررهای روحی و روانی وارد به اشخاص در صورت نقض است. گفتنی است شمارش معینی از حقوق شخصیتی وجود ندارد. این گروه حقوقی باز و بنابراین، نقش خلاق رویه قضایی در این مورد بیش‌ازپیش باشد. (دولیان، ۱۳۹۶، ص. ۲۷۱). لازم به گفتن است که حقوق مربوط به شخصیت به دو گروه حقوق جسمی و حقوق معنوی تقسیم می‌شود و بهره‌مندی از شماره ملی و خدمات وابسته به آن، در شاخه حقوق معنوی مربوط به شخصیت و محدودیت حقوق مدنی اشخاص قرار می‌گیرد.

در نظام حقوقی ایران، در اصل ۲۲ قانون اساسی به صورت کلی به حق مربوط به شخصیت اشاره شده است. همچنین، به صورت پراکنده در برخی مواد قانون مدنی مانند مواد ۹۵۹ و ۹۶۰ و مواد ۱ و ۸ قانون مسئولیت مدنی و نیز برخی مواد قانون مجازات اسلامی به بعضی از مصادیق نقض آن‌ها اشاره شده است. باید در نظر داشت که حقوق مربوط به شخصیت قابلیت توقیف به وسیله بستانکاران را ندارد؛ زیرا طلبکاران تنها قادر به توقیف اموال بدهکاران هستند (پروین و رادپسند، ۱۴۰۰، ص. ۸۱) و حقوق مربوط به شخصیت، مالی نیستند. همچنین، این حقوق از زمان ایجاد تا پایان به صورت قهری وجود دارند و در نتیجه، اکتسابی نیستند و قابلیت سلب یا توقیف را ندارند (ملکی، ۱۳۹۶، ص. ۱۲۷).

درعین حال، به نظر می‌رسد مسدود کردن شماره ملی و ایجاد محرومیت برای دارنده به عنوان عاملی برای سوق وی به اجرای حکم محکومیت، خلاف نص مواد ۹۵۹ و ۹۶۰ قانون مدنی خواهد بود؛ زیرا این راهکار، مصداق بارزی از سلب حقوق به صورت کلی و ناقض صریح حقوق معنوی مربوط به شخصیت (حقوق مدنی و سیاسی) و نیز حقوق شهروندی است.

در واقع، تأثیر استفاده از شماره ملی هوشمند در شناسایی دقیق محکومان و دسترسی به

اطلاعات هویتی و مالی ایشان انکارناپذیر است و منجر به اجرای آسان و سریع‌تر احکام می‌شود، اما به نظر می‌رسد انسداد شماره ملی به صورت کامل، چه از نظر تئوری و چه عملی قابل پذیرش و دفاع نیست. در زندگی اجتماعی نوین امروزی که جزیی‌ترین خدمات مالی و غیرمالی از جمله خدمات مرتبط با ثبت وقایع اربعه در دفاتر اسناد، دریافت خدمات درمانی و بیمارستانی، اخذ کمک‌های نقدی و غیرنقدی دولت به افراد کم‌برخوردار و... به صورت کامل وابسته به ارائه شناسه ملی و فعال بودن آن در بستر دولت الکترونیک است، استفاده از نیروی اجبارکننده از طریق انسداد کامل این شناسه هویتی موجه به نظر نمی‌رسد. همچنین، مستند به ماده ۱۳ منشور حقوق شهروندی، هیچ مقامی نمی‌تواند به نام تأمین امنیت، حقوق و آزادی‌های مشروع شهروندان و حیثیت و کرامت آنان را مورد تعرض قرار دهد یا محدود کند.^۱

۴.۲. فقدان نص قانونی برای مسدودسازی شماره ملی

مسدود کردن شماره ملی در یکی دو سال اخیر در برخی محاکم مورد استفاده قرار گرفته است، اما هیچ تردیدی نیست که این موضوع در حال حاضر کاملاً متناقض با قانون است؛ زیرا در نظام حقوقی و قوانین اجرای احکام، هیچ نصی در خصوص امکان مسدودسازی شماره ملی وجود ندارد و بی‌تردید تا زمان تصویب قانون مناسب در این زمینه، مسدودسازی شماره ملی از سوی هر مقام و مرجع قضایی یا غیرقضایی غیرقانونی و نامشروع است.

گفتنی است تنها مقرره‌ای که سبب برداشت نادرست برخی محاکم شده، «دستورالعمل سامان‌دهی و تسریع در اجرای احکام مدنی مصوبه شماره ۱۰۰۰/۹۸۴۱/۱۰۸۸۴۱/۱۰۰ مورخ ۹۸/۷/۳۰» رئیس قوه قضائیه است که در آن، مرکز آمار قوه قضائیه مکلف به ایجاد ظرفیت برای ممنوع‌الخدمات کردن محکومان مالی در دستورالعمل سامان‌دهی و تسریع در اجرای احکام مدنی به شرح زیر شده است.

---

۱. ماده ۱۳ منشور حقوق شهروندی: «هر شهروند حق دارد از امنیت جانی، مالی، حیثیتی، حقوقی، قضایی، شغلی، اجتماعی و نظایر آن برخوردار باشد. هیچ مقامی نباید به نام تأمین امنیت، حقوق و آزادی‌های مشروع شهروندان و حیثیت و کرامت آنان را مورد تعرض و تحدید قرار دهد. اقدامات قانونی به نام تأمین امنیت به‌ویژه تعرض به حریم خصوصی مردم ممنوع است.»
گفتنی است منشور حقوق شهروندی سند حقوقی غیرالزام‌الاجرا شمرده می‌شود.

«ماده ۱۸: مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه موظف است به منظور سامان‌دهی امور مربوط به اجرای احکام مدنی موارد زیر را انجام دهد.

۱. ارتقای سامانه مدیریت پرونده قضایی (سمپ) با ایجاد امکانات زیر:

...ح- ایجاد ظرفیت جهت ممنوع‌الخدمات کردن و انسداد حساب محکومان مالی، موضوع مواد ۱۷ و ۱۹ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی».

این دستور العمل به هیچ وجه قانون شمرده نمی‌شود و تنها دستورالعمل قوه قضائیه است و مرکز آمار این قوه مکلف به ایجاد ظرفیت ممنوع‌الخدمات کردن محکومان است و به منزله امکان قانونی برای مسدود کردن شماره ملی نیست و ممنوع‌الخدمات کردن محکومان از حقوق و امکانات دولتی و حقوق اجتماعی قطعاً منوط به تصویب قانون از سوی مجلس در چهارچوب قانون اساسی و حقوق غیراساسی و غیرشخصیتی اشخاص است. بدیهی است مسدود کردن کامل شماره ملی محکوم علیه بر فرض قانون‌گذاری در آینده، امروزه به منزله محروم کردن از همه حقوق اجتماعی و مدنی افراد است و می‌توان آن را هم‌ردیف کامل‌ترین نوع حجر مدنی یا همان اعدام مدنی دانست.

گفتنی است برداشت سوء برخی از شعب و مقامات قضایی و نیز برخی وکلا از دستورالعمل بالا در عمل منجر به ایجاد رویه نادرست در زمینه انسداد شماره ملی محکومان شد؛ رویه‌ای که فاقد مجوز قانونی لازم بود و منجر به اعتراض نیز شد؛ تا جایی که در نهایت، در ۱۴۰۳/۲/۲۳ تحت شماره ۹۰۰۰/۳۵۶۲/۱۰۰۰، بخش‌نامه‌ای از سوی معاون اول وقت قوه قضائیه با عنوان «ممنوعیت توقیف یا مسدود کردن کد ملی محکومان»، با بیان اینکه این اقدام غیرقانونی و نقض حقوق هویتی محکومان است و باعث فلج شدن زندگی اجتماعی ایشان می‌شود، مسئولان وقت را از ادامه این روند نادرست بر حذر داشت. شایان گفتن است دلیل این ممنوعیت در بخش‌نامه فوق چنین یاد شده است «... از آنجاکه این قبیل محدودیت‌ها موجب محرومیت اشخاص از حقوق مدنی و شهروندی از جمله ممانعت از تبادل اطلاعات مرتبط با بیماران جهت تهیه دارو، ملزومات و خدمات پزشکی و محدودیت برای خانواده‌ها در ثبت ازدواج و طلاق، اخذ شناسنامه برای فرزندان که نقشی در فرایند ارتکاب جرم نداشته [اند] و به‌طورکلی، ناقض حقوق اساسی اشخاص است و با توجه به اینکه در قوانین فعلی نصی در خصوص جواز محرومیت از دریافت خدمات هویتی و سجلی به‌منظور دسترسی به متهم یا محکوم علیه وجود ندارد، احضار با جلب برای

اجرای احکام قطعی کیفری به همان نحو است که در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۹۲، مواد ۴۸۴ به بعد به‌ویژه ماده ۵۰۰ قانون موصوف پیش‌بینی شده است.»

۳. راهکار نگارندگان: احیای مقررات افلاس فقهی و مسدودسازی محدود شماره ملی

همان‌گونه که گذشت، مسدودسازی شماره ملی به‌منزله محرومیت گسترده از حقوق مدنی، اجتماعی و سیاسی افراد است که این محروم‌سازی نیازمند وضع قانون مناسب و مبتنی بر اصول و ضوابط حقوقی است. از جمله مهم‌ترین ضوابط قابل استفاده در این خصوص، صدور حکم حجر و به دنبال آن، مسدودسازی شماره ملی، می‌تواند راهکار قانونی، مشروع و میانه‌ای باشد.

به بیان دیگر، به نظر می‌رسد با توجه به اینکه مسدودسازی شماره ملی به‌نوعی همان ممنوع‌التصرف کردن افراد از امور حقوقی و اقتصادی است و چه‌بسا فراتر از آن، ممنوع کردن افراد از حقوق اجتماعی و مدنی افراد نیز تلقی می‌شود، به‌نوعی صدور حکم حجر شخص شمرده می‌شود و از این رو بایسته و شایسته است از این امکان نوین در راستای همان نهادهای حجر موجود در نظام حقوقی بهره برد تا ضمن حفظ حقوق افراد، مبانی و اصول نظام حقوقی، به‌گونه صحیح و عادلانه از مدیون و دائن نیز حمایت کرد.

در این خصوص گفتنی است در اغلب نظام‌های حقوقی، نظام حجر سوءظنی برای حمایت از طلبکاران و سوءاستفاده بدهکاران وضع شده است که بر اساس آن، فرد مدیون در صورت عدم توانایی پرداخت دین و عدم کفاف دارایی، ممنوع‌التصرف می‌شود و دارایی موجود وی میان طلبکاران تقسیم می‌شود.

در حقوق ایران همسو با نظام‌های حقوقی غرب، یکی از مهم‌ترین نظام‌های حجر، نظام ورشکستگی است که آثار حقوقی متعددی از جمله ممنوعیت تصرف، تعیین مدیر تصفیه و تقسیم دارایی میان طلبکاران را دربردارد. از سوی دیگر، به‌موجب احکام و مقررات درباره اعسار بدون اینکه ممنوعیت در تصرفی برای معسر ایجاد شود، مدیون به‌طور موقت از پرداخت دین معاف می‌شود و یکسره زیر چتر حمایتی قانون‌گذار قرار می‌گیرد و حقوق طلبکاران یکسره به فراموشی سپرده می‌شود. همگام با احکام اعسار که به نوعی از مدیون حمایت می‌کند، احکام افلاس هم وجود دارد که به‌موجب آن، مانند مقررات ورشکستگی در حقوق غرب، مدیون ممنوع‌التصرف

اعلام می‌شود و دارایی وی میان طلب‌کاران به نسبت مساوی تقسیم می‌شود. این احکام در سال ۱۳۱۰ به موجب قانون اعسار و افلاس وارد نظام حقوقی ایران شد، اما کمتر از سه سال بعد، به تصور هم‌پوشانی مقررات افلاس با قانون تجارت و احکام ورشکستگی مندرج در آن، در سال ۱۳۱۳ به موجب قانون اعسار نسخ شد و تاکنون احیا نشده است. در این راستا، بازگشت به نظام حقوقی اسلام و رجوع به قواعد و احکام افلاس که از قدمت ۱۴۰۰ ساله برخوردار است، روشن‌کننده اعتلای این نظام حقوقی و نقد نظام حقوقی ایران است.

به بیان دیگر، هر شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی، تاجر یا غیرتاجر، ممکن است به‌خاطر فعالیت‌های مالی یا اقتصادی دچار بحران شود و نتواند از عهده دیون خود برآید. در این خصوص، فقهای شیعه و اهل سنت به استناد آیه ۲۸۰ سوره بقره، حکم به وجوب مهلت دادن به فرد مدیون می‌کنند (نجفی، ۱۳۷۷، ج ۲۵، صص. ۳۵۲-۳۵۳). به جهت اطلاق آیه، حکم آن را عام دانسته‌اند و تمام دیون را داخل در حکم می‌دانند. برخی فقها و مفسران معتقدند این حکم ویژه قرض ربوی است و در اصل قرض و سرمایه، دادن مهلت واجب شده است، اما در دیون دیگر مهلت داده نمی‌شود، بلکه مدیون زندانی می‌شود (مقدس اردبیلی، بی‌تا، ص. ۵۶۹). همچنین، در رابطه با صدور حکم افلاس با وجود تحقیق و تتبع نگارندگان در متون فقهی قدیم و جدید، هیچ‌گونه تفکیکی میان تاجر و غیرتاجر وجود ندارد و احکام آن عام‌الشمول است و همه بدهکاران را دربرمی‌گیرد که در بخش مربوط به آن خواهیم پرداخت.

در عین حال، در نظام حقوق کنونی ایران در برخورد با مدیون تاجر و غیرتاجر، رویکرد واحدی اتخاذ نشده است و بر اساس مقررات ورشکستگی در قانون تجارت مصوب ۱۳۰۹، از طلب‌کاران تاجر به‌گونه مطلوبی حمایت کرده و بر اساس اصل تساوی حقوق طلب‌کاران، احکامی درباره تصفیه مدیون تاجر وضع کرده است، اما با نسخ قانون افلاس مصوب ۱۳۱۰، نه تنها حمایت مطلوب از طلب‌کاران غیرتاجر را به فراموشی سپرده، بلکه با وضع مقررات اعسار یکسره از مدیون حمایت کرده است. قوانین پراکنده دیگری که در راستای پیشگیری از فرار دین وضع کرده نیز نتوانسته است این خلاء قانونی را پر کند و توالی فاسد نسخ قانون افلاس بر هیچ محقق منصفی پوشیده نیست، اما راهکار برون‌رفت از این وضعیت نظام حقوقی چیست؟

به نظر می‌رسد تنها راهکار برون‌رفت از این وضعیت حقوقی، احیای قانون افلاس از طریق تصویب مجدد آن به وسیله مجلس قانون‌گذاری است که این موضوع نه تنها از اختیارات مجلس

است، بلکه از تکالیف قانونی و شرعی مجلس و متولیان وضع قانون است. شایان گفتن است که به استناد اصل ۴ قانون اساسی، «کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر این‌ها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است...». از این رو در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران که داعیه‌دار اجرای احکام و مقررات اسلامی است، استمرار وضعیت حقوقی کنونی در برخورد با مدیون غیرتاجر به هیچ وجه پذیرفتنی نیست و احیای قانون افلاس بایسته و شایسته است.

بنابراین، در راستای اجرای هرچه سریع‌تر محکومیت‌های مالی محکومان در صورت احیای احکام افلاس، می‌توان پس از صدور حکم افلاس با مسدودسازی محدود شماره ملی، فرد مزبور را از همه فعالیت‌های اقتصادی محروم ساخت. به بیان دیگر، مسدودسازی شماره ملی می‌تواند از جمله لوازم قانونی حکم افلاس باشد.

در عین حال، هیچ تردیدی نیست که دامنه حکم حجر و افلاس به هیچ وجه دیگر حقوق اجتماعی و سیاسی افراد از قبیل ازدواج، خدمات درمانی و بیمارستانی، شرکت در انتخابات و استفاده از حق رأی را دربر نمی‌گیرد و نمی‌توان افراد جامعه را از این حقوق مدنی، اجتماعی و سیاسی محروم کرد. به بیان دیگر، در همه سیستم‌های حقوقی، نظام حجر سوءظنی که به گونه‌ای مهم‌ترین ابزار برای حمایت از طلب‌کاران و جلوگیری از سوءاستفاده فرد مدیون است، تنها سبب ممنوعیت از اعمال حقوقی مالی و اقتصادی می‌شود و حقوق غیرمالی و اجتماعی و سیاسی را دربر نمی‌گیرد. از این رو مسدودسازی شماره ملی به صورت کامل و محروم کردن محکومان مالی به صورت موقت یا دائم از همه حقوق اقتصادی، مدنی، اجتماعی و سیاسی نمی‌تواند به هیچ وجه مورد استفاده قرار گیرد.

دور از انتظار نیست که مسدودسازی شماره ملی به صورت کامل به عنوان مجازات تبعی یا اصلی در برخی جرائم مانند جرائم اقتصادی سنگین یا جرائم سیاسی مورد پذیرش قانون‌گذار قرار گیرد. از نظر نگارندگان، مسدودسازی شماره ملی به صورت کامل چیزی جز اعدام مدنی نیست که تنها در صورت ارتکاب جرائم سنگین می‌تواند مورد وضع قانون‌گذار در اصلاح قوانین جزایی قرار گیرد.

همچنین، مسدودسازی شناسه ملی اشخاص حقوقی نیز پس از صدور حکم ورشکستگی، با هیچ مانعی مواجه نیست و قانون‌گذار می‌تواند در قوانین مربوط به سادگی این موضوع را پیش‌بینی کند.

نتیجه‌گیری

قانون‌گذار در خصوص روند اجرای احکام مالی ابتدا به توقیف اموال و حقوق مالی بدهکار رهنمون شده است و در صورتی که اموالی قابل حصول و محکوم معسر نباشد، راهکار حبس را به استناد منابع روایی مورد تقنین قرار داده است. با وجود این، دسترسی به اموال مدیون همواره امکان‌پذیر نیست. همچنین، راهکار حبس در همه موارد منجر به اجبار محکوم به تأدیه دیون نمی‌شود. از سوی دیگر، این راهکار باعث ایجاد هزینه و بار مالی نگهداری محکومان برای حاکمیت می‌شود. در زمینه اجرای محکومیت‌های کیفری نیز شناسایی و دسترسی به محکومان همواره آسان نیست. در پرتوی کاربرد گسترده فناوری‌های نوین الکترونیکی در مدیریت جوامع بشری، اختصاص شماره ملی یکتای هوشمند به تمام افراد، دسترسی به اشخاص را به‌منظور اجرای احکام اعم از مدنی و کیفری ممکن ساخته است. دستگاه تقنین و اجرای احکام در محاکم ممکن است با در نظر گرفتن سهولت و مزیت انکارناپذیر مسدود کردن شماره ملی، به دنبال ایجاد اهرم فشار در خصوص اجرای احکام باشد، اما باید در نظر داشت که انسداد شماره ملی اشخاص، مصداق بارزی از سلب حقوق مربوط به شخصیت اشخاص به‌صورت کامل و مخالف نص صریح ماده ۹۶۰ قانون مدنی و از نظر تحلیل حقوقی و فقهی به‌شدت محل مناقشه است.

در خصوص بهینه‌سازی استفاده از ابزار نوین شماره ملی در زمینه اجرای محکومیت‌های مالی و کیفری با در نظر گرفتن مزایا و چالش‌های مورد بحث، پیشنهادهایی به شرح زیر بیان می‌شود. در وهله نخست، اجرا شدن طرح کاربرد شماره ملی در عرصه رسیدگی‌های نوین قضایی و به‌تبع آن، در خصوص تسریع در روند اجرای احکام، نیازمند بستر مناسب و گسترش عادلانه و برابر برای همگانی شدن استفاده از فناوری‌های نوین ارتباط جمعی و اطلاعات است؛ به‌گونه‌ای که این امکان نسبت به اشخاص در جامعه قابل استفاده باشد. نکته دوم حائز اهمیت، ایجاد بستر مناسب برای حفاظت مناسب و ایمن از اطلاعات هویتی اشخاص است. در واقع، اختصاص شماره ملی به اشخاص به نوعی دسته‌بندی تمام اطلاعات هویتی و اموال و دارایی‌های ایشان است. بنابراین،

ایجاد سیستم‌های امنیتی قدرتمند و ارتقای آن‌ها به منظور حفاظت از اطلاعات کاملاً ضروری به نظر می‌رسد. به بیان دیگر، مزیت استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی و شناسایی نباید منجر به سلب اعتماد عمومی و نقض حریم خصوصی اشخاص شود. از سوی دیگر، محرومیت کلی از حقوق حیاتی به صورت کامل و سلب حقوق اجتماعی به منظور ایجاد فشار و جبر در اجرای محکومیت مالی یا کیفری، موضوعی خلاف اخلاق، قواعد حقوقی و آزادی‌های اشخاص است. بنابراین، سلب حقوق به صورت کلی در قالب انسداد شماره ملی اشخاص به منزله نوعی اعدام مدنی است و پذیرفتنی نیست، اما با وضع نظام حجر سوءظنی مانند ورشکستگی و افلاس و در راستای ممنوع‌التصرف کردن فرد محکوم از امور حقوقی و فعالیت‌های اقتصادی و به منظور بهره‌مندی از شماره ملی و رسیدن به هدف اجرای احکام، می‌توان با ایجاد سازوکار مناسب برخی از خدمات عمومی را که فاقد جنبه‌های شخصیتی هستند، ممنوع ساخت. به بیان دیگر، به جای انسداد شماره ملی به صورت کامل، ایجاد محدودیت در برخی شاخه‌های خدمات اجتماعی می‌تواند مورد توجه مقنن قرار گیرد. از جمله می‌توان به ایجاد محدودیت‌هایی در زمینه امور مالی، افتتاح حساب‌های بانکی و نیز نقل و انتقال اسناد اشاره کرد. به بیان دیگر، استفاده از این راهکار در نگاه نخست می‌تواند منجر به حصول هدف اصلی و مهم اجرایی شدن آرای قضایی شود، اما باید در نظر داشت که انسداد شماره ملی اشخاص به صورت کلی و ایجاد محرومیت از حقوق اساسی زندگی جمعی، مخالف قواعد حقوق مربوط به شخصیت و نیز نص صریح قانون مدنی و قانون اساسی است. از سوی دیگر، محدود کردن دامنه خدمات ارائه‌شده به دارنده شماره ملی در زمینه‌هایی مانند برخی خدمات مالی، افتتاح حساب بانکی و نقل و انتقال اموال در دفاتر اسناد رسمی به عنوان اهرم فشار نسبت به محکوم شمرده می‌شود و روند اجرا شدن احکام را سرعت می‌بخشد. این موضوع از لوازم و فروع حکم حجر مدیون بر اساس قواعد افلاس و ورشکستگی شمرده می‌شود.

به دیگر سخن، حمایت از طلبکار و بدهکار هر دو در چهارچوب قانون و مبانی فقهی و حقوقی و جاهت دارد. با توجه به سوءاستفاده برخی محکومان مالی در تظاهر به اعسار و فرار از دین و...، به نظر بهترین راهکار، احیای مقررات افلاس و صدور حکم حجر برای بدهکاران به طور کلی است. در این صورت وضع محدودیت‌هایی مانند عدم امکان استفاده از سیستم بانکی و نقل و انتقال اموال کاملاً موجه و منطقی خواهد بود. امید است این نوشتار، روزه‌ای برای احیای

مقررات افلاس باشد؛ زیرا مسدودسازی شماره ملی و محرومیت از همه خدمات اجتماعی، مدنی، سیاسی، درمانی و... در حکم اعدام مدنی است و به هیچ وجه شایان حمایت نیست. پوشیده نیست که مسدودسازی شماره ملی و محرومیت کامل از همه خدمات وابسته به آن می‌تواند در قوانین جزایی به عنوان مجازات تبعی یا اصلی برخی جرائم مانند جرائم اقتصادی یا سیاسی سنگین، مورد پذیرش قانون‌گذار قرار گیرد.

منابع

- ۱) قرآن کریم
- ۲) اسدی نژاد، سیدمحمد و نیک‌کار، جمال (۱۴۰۲). تحلیل کیفرشناختی نهاد محرومیت از حقوق اجتماعی. نشریه پژوهش‌های فقهی، دوره ۱۹، شماره ۴. doi: 10.22059/jorr.2023.349549.1009200
- ۳) اسدی، منوچهر، عطایی، محمد و دوردیان، محمود (۱۴۰۱). رابطه حکمرانی خوب با اعتماد عمومی با میانجیگری ادراک اثربخشی. دولت الکترونیک، دوره ۱۳، شماره ۴، صص. ۱۱۳-۱۳۶. doi: 10.52547/jpap.2022.225344.1150
- ۴) اکرمی، زهرا و حاتمی، علی‌اصغر (۱۳۹۹). اعسار از محکوم‌به و انحراف‌های دادرسی در آینه قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی ۱۳۹۴ با تکیه بر رویه قضایی. مطالعات حقوقی، دوره ۱۲، شماره ۲. doi: 10.22099/jls.2020.35514.3689
- ۵) السان، مصطفی، منوچهری، محمدرضا و مظلومی، سجاد (۱۴۰۱). شرایط و استثنای بازداشت بدهکار در اجرای محکومیت‌های مالی. مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۶، شماره ۱۲۰، صص. ۷۱-۴۹. doi: 10.22106/jlj.2021.532573.4244
- ۶) امیری، مهدی، رضانی، احمد، گلدوزیان، ایرج و صلاحی، سهراب (۱۳۹۷). مطالعه تطبیقی جایگاه نهاد اجرای احکام در نظام کیفری ایران، فرانسه و انگلستان. مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۹، شماره ۲، صص. ۴۹۳-۵۱۹. doi: 10.22059/jcl.2017.243924.633561
- ۷) انصاری، باقر (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مربوط به شخصیت در رسانه‌ها. مجله حقوق خصوصی، دوره ۹، شماره ۲، صص. ۶۷-۱۰۰. doi: 10.22059/jolt.2013.35160
- ۸) بادینی، حسن (۱۳۹۱). مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مربوط به شخصیت و حقوق بشر. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۴۲، شماره ۱، صص. ۸۹-۱۰۷. doi: 10.22059/jlq.2012.29818
- ۹) باریکلو، علی‌رضا (۱۳۸۷). حقوق مدنی ۱؛ اشخاص و حمایت‌های حقوقی آنان. چاپ ۴، تهران: مجد.
- ۱۰) پروین، فرهاد و رادپسند، حسینی (۱۴۰۰). تأثیر سلب حق بر کرامت ذاتی و شخصیت انسان در حقوق مدنی. پژوهش‌های اخلاقی، سال ۱۲، شماره ۱، صص. ۶۹-۸۸.
- ۱۱) تقی‌زاده داغیان، مجتبی (۱۳۸۵). بررسی فقهی-حقوقی قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی. مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۲۰.
- ۱۲) توکلی راد، رضا و میری، حوریه‌السادات (۱۴۰۰). تحول‌گرایی حکمرانی؛ از دولت الکترونیک تا حکمرانی دیجیتال. فصلنامه حکمرانی تعالی، سال ۲، شماره ۷.
- ۱۳) حبیبیا، سعید، طباطبایی حصار، نسرین، نصیری، محمد، عسکری، امیرعباس و صفی‌زاده، سروش

- (۱۴۰۲). «وضعیت اشخاص حقوقی و تأثیر آن بر اعتبار «شناسه ملی». مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۱۴، شماره ۲، صص. ۷۲۸-۷۵۱. doi: 10.22059/jcl.2023.365440.634552
- (۱۴) دولیان، پلود (۱۳۹۶). حقوق معنوی و حقوق شخصیتی (علیرضا محمدزاده وادقانی، مترجم). تأملاتی در حقوق تطبیقی (مجموعه مقالات اهدایی به دکتر سیدحسین صفایی)، چاپ ۶، تهران: سمت.
- (۱۵) رحمدل، منصور (۱۳۸۵). حمایت کیفری از طلب در حقوق ایران. مجله حقوقی، شماره ۵۵.
- (۱۶) سرداری، احمد (۱۳۸۶). دولت الکترونیکی. رهیافت، شماره ۳۹.
- (۱۷) شریفی، علی اصغر، صفایی، سیدحسین، الماسی، نجادعلی و ساورایی، پرویز (۱۴۰۲). مسئولیت مدنی و اخلاقی با محوریت نقض حقوق مربوط به شخصیت اشخاص در فضای سایبر. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال ۱۸، شماره ۳.
- (۱۸) شمس، عبدالله (۱۳۹۷). اجرای احکام مدنی (جلد ۱). چاپ اول، تهران: دراک.
- (۱۹) صفایی، سیدحسین (۱۳۹۰). دوره مقدماتی حقوق مدنی؛ اشخاص و اموال (جلد ۱). تهران: میزان.
- (۲۰) علیزاده، امیرحسین (۱۳۹۸). تحلیل و نقد ماهیت حبس، اعسار و آیین حاکم بر آن‌ها با نگرشی به قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی. مجله حقوقی دادگستری، سال ۸۳، شماره ۱۰۸. doi: 10.22106/jlj.2020.88691.2210
- (۲۱) قدمی، حسن و کوثر، زهرا (۱۳۹۲). تأثیر دولت الکترونیک بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی. فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)، سال ۲۳، شماره ۷۱، صص ۷۵-۱۰۴.
- (۲۲) قلی‌پور، آرین و بیران‌نژاد، علی (۱۳۸۷). ارتقای اعتماد عمومی و دمکراسی الکترونیکی؛ تبیین نقش دولت الکترونیک. فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۱۲، شماره ۱.
- (۲۳) قنبرپور، بهنام و قربانی، امید (۱۴۰۱). بررسی تأثیر ایجاد ابلاغ و ثبت الکترونیکی در روند دادرسی قضایی. آموزه‌های فقه و حقوق جزا، سال اول، شماره ۴. doi: 10.30495/jeld.2023.1975052.1032
- (۲۴) کریم‌پور کلوری، سیدعیسی و عابدینی، صمد (۱۳۹۹). بررسی آثار اجتماعی و اقتصادی پیاده‌سازی کارت هوشمند ملی در استان اردبیل. نشریه تغییرات اجتماعی-فرهنگی، سال ۱۷، شماره ۶۵.
- (۲۵) محسنی، حسن (۱۳۹۵). نوآوری‌های قانون نحوه اجرای محکومیت مالی. فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال ۴، شماره ۱۵. doi: 10.22054/jplr.2016.4458
- (۲۶) محسنی، حسن و رضایی‌نژاد، همایون (۱۳۹۱). دادگستری و پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات. مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره ۴، شماره ۲.
- (۲۷) مظهر قراملکی، علی، قدرتی، فاطمه و نظری توکلی، سعید (۱۳۹۵). شاخصه‌ها و احکام حقوق وابسته به شخصیت انسان. فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال ۴۹، شماره ۲، صص. ۲۷۹-۲۹۳. doi: 10.22054/jplr.2016.4458

10.22059/jzfil.2017.62584

- ۲۸) مغنیه، محمدجواد (۱۳۷۹). فقه‌الامام جعفرالصادق (جلد ۴). قم: انصاریان.
- ۲۹) مقدس اردبیلی، احمد (بی‌تا). زبدةالبیان فی احکامالقرآن. تهران: مکتبه‌المرتضویه.
- ۳۰) ملکی، مصطفی (۱۳۹۶). امکان سلب حقوق مربوط به شخصیت در فقه و حقوق ایران. مطالعات حقوق، شماره ۱۵.
- ۳۱) مؤذن‌زادگان، حسنعلی و جهانی، بهزاد (۱۴۰۰). ساختار اجرای احکام کیفری ایران در پرتوی اصل استقلال قضایی. مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱۸. doi: 10.22034/jclc.2021.268731.1459
- ۳۲) موسوی خوانساری، احمد (۱۳۵۵). جامع‌المدارک فی شرح‌المختصرالنافع. (جلد ۶). تهران: مکتبه‌الصدوق.
- ۳۳) میرشکاری، عباس (۱۴۰۲). حقوق ثبت احوال. چاپ ۳، تهران: میزان.
- ۳۴) نجفی جواهری، محمدبن‌حسن (۱۳۷۷). جواهرالکلام (جلد ۲۵). قم: دارالکتب‌الاسلامیه.
- ۳۵) نکویی مهر، نفیسه و حسینی فرد، عاطفه (۱۴۰۰). حفظ حقوق شهروند مجازی در راستای منشور حقوق شهروندی. پژوهش‌های اخلاقی، سال ۹، شماره ۱.
- ۳۶) نوبخت، محمدباقر و بختیاری، حمید (۱۳۸۷). دولت الکترونیک و امکان‌سنجی استقرار آن در ایران. تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۳۷) نیازپور، امیرحسن (۱۳۸۷). محرومیت از حقوق اجتماعی در لایحه «مجازات‌های اجتماعی جایگزین زندان»؛ جلوه‌ای از کارکرد توان‌گیرانه کیفرهای اجتماع‌محور. مجله حقوقی دادگستری، شماره ۶۴.
- ۳۸) همایی چراغی، پیمان، حبیبی تبار، حسین و قیوم‌زاده، محمود (۱۳۹۸). بررسی کرامت ذاتی انسان در مجازات‌های محرومیت از حقوق اجتماعی. فصلنامه علمی-پژوهشی تعالی حقوق، شماره ۵. doi: 10.22034/thdad.2019.241065
- ۳۹) همتی، مریم (۱۳۸۱). اجرای احکام محکومیت جزای نقدی در حقوق کیفری ایران و انگلستان. مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۲۱.
- ۴۰) یعقوبی، نورمحمد (۱۳۸۵). دولت الکترونیک؛ رویکرد مدیریتی. چاپ ۴، تهران: افکار.

- 41) Almatarneh, A. (2016). Ethics and smart governments: The case of national ID smart card in the United Arab Emirates. American Research Journal of Business and Management.
- 42) Karen, L., & Lee, J. (2001). Developing fully functional e-government: A four-stage model. Government Information Quarterly, 18(2), 122-136. [https://doi.org/10.1016/S0740-624X\(01\)00066-1](https://doi.org/10.1016/S0740-624X(01)00066-1)
- 43) Reid, E. (2007). Protection for right of personality in Scots law: A comparative evaluation. Electronic Journal of Comparative Law, 11(4).

- 44) Steyaert, H., & Steyaert, J. C. (2003). Measuring the performance of electronic government services. *Information & Management*, 39(5), 1-7.
[https://doi.org/10.1016/S0378-7206\(01\)00103-6](https://doi.org/10.1016/S0378-7206(01)00103-6)
- 45) Subhajit, B. (2004). E-government and developing countries: An overview. *International Review of Law, Computers & Technology*, 18(1), 109-132.
<https://doi.org/10.1080/13600860410001674779>
- 46) Welch, W. E., Hinnant, C. C., & Moon, M. J. (2005). Linking citizen satisfaction with e-government and trust in government. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15(3), 371-391.
<https://doi.org/10.1093/jopart/mui021>

References

- 1) The Holy Quran.
- 2) Akrami, Zahrā & Hātami, 'Alī-Aṣghar (1399 SH/2020). E'sār az Maḥkūm-on beh va Enḥerāf-hā-ye Dādresī dar Āyīneh-ye Qānūn-e Naḥveh-ye Ejṛā-ye Maḥkūmiyat-hā-ye Mālī 1394 bā Takyeh bar Raveye-ye Qaḍāyī [Insolvency in Financial Judgments and Procedural Deviations in Light of the 1394 Law on Execution of Financial Convictions with Emphasis on Judicial Procedure]. Moṭāle'āt-e Hoḡūqī [Legal Studies], Vol. 12, No. 2. doi: 10.22099/jls.2020.35514.3689 [in Persian].
- 3) Alizādeh, Amīr-Ḥosayn (1398 SH/2019). Taḥlīl va Naqd-e Māhiyat-e Ḥabs, E'sār va Āyin-e Ḥākem bar Ānhā bā Negaresḥī beh Qānūn-e Naḥveh-ye Ejṛā-ye Maḥkūmiyat-hā-ye Mālī [Analysis and Critique of the Nature of Imprisonment, Insolvency, and Their Governing Procedure with a View to the Law of Execution of Financial Judgments]. Majalleh-ye Hoḡūqī-ye Dādgostari [Judicial Law Journal], Year 83, No. 108. doi: 10.22106/jlj.2020.88691.2210 [in Persian].
- 4) Almatarneh, A. (2016). Ethics and smart governments: The case of national ID smart card in the United Arab Emirates. American Research Journal of Business and Management.
- 5) Amīri, Mahdī; Ramazāni, Aḥmad; Goldūziān, Īraj & Ṣalāhi, Sohrāb (1397 SH/2018). Moṭāle'eh-ye Taṭbiqī-ye Jāygāh-e Nahād-e Ejṛā-ye Aḥkām dar Neẓām-e Kayfari-ye Īrān, Farānseh va Engelestān [Comparative Study of the Institution of Judgment Execution in the Criminal Systems of Iran, France, and England]. Moṭāle'āt-e Hoḡūq-e Taṭbiqī [Comparative Law Studies], Vol. 9, No. 2, pp. 493-519. doi: 10.22059/jcl.2017.243924.633561 [in Persian].
- 6) Anṣārī, Bāqer (1391 SH/2012). Moṭāle'eh-ye Taṭbiqī-ye Mas'ūliyat-e Madanī Nāshī az Naqz-e Hoḡūq-e Marbuṭ beh Shakhshiyat dar Resāneh-hā [Comparative Study of Civil Liability Resulting from the Violation of Personality Rights in Media]. Majalleh-ye Hoḡūq-e Khosūsi [Private Law Journal], Vol. 9, No. 2, pp. 67-100. doi: 10.22059/jolt.2013.35160 [in Persian].
- 7) Asadi, Manūchehr; 'Aṭāyī, Moḥammad & Dürdiyān, Maḥmūd (1401 SH/2022). Rābeṭeh-ye Ḥokmrāni-ye Khūb bā E'temād-e 'Omūmi bā Miyānjigari-ye Edrāk-e Aṣarbakshī [The Relationship of Good Governance with Public Trust Mediated by Perceived Effectiveness]. Dowlat-e Elektronik [Electronic Government], Vol. 13, No. 4, pp. 113-136. doi: 10.52547/jpap.2022.225344.1150 [in Persian].
- 8) Asadinezhād, Seyyed Moḥammad & Nikkār, Jamāl (1402 SH/2023). Taḥlīl-e Kayfarshenākhti-ye Nahād-e Maḥrūmiyat az Ḥuḡūq-e Ejtemā'i [Criminological Analysis of the Institution of Deprivation of Social Rights]. Nashriye-ye Pazhūhesh-hā-ye Feqhī [Journal of Jurisprudential Research], Vol. 19, No. 4. doi: 10.22059/jorr.2023.349549.1009200 [in Persian].
- 9) Bādīni, Ḥasan (1391 SH/2012). Mas'ūliyat-e Madanī Nāshī az Naqz-e Hoḡūq-e Marbuṭ beh Shakhshiyat va Hoḡūq-e Bashari [Civil Liability Arising from Violation of Personality and Human Rights]. Faṣlnāmeḥ-ye Moṭāle'āt-e Hoḡūq-e Khosūsi [Private Law Studies Quarterly], Vol. 42, No. 1, pp. 89-107. doi: 10.22059/jlq.2012.29818 [in Persian].

- 10) Bārīklū, 'Alī-Rezā (1387 SH/2008). *Hoquq-e Madanī 1; Ashkhāṣ va Ḥemāyat-hā-ye Hoquqī-ye Ānān* [Civil Law 1; Persons and Their Legal Protections]. 4th ed., Tehran: Majd [in Persian].
- 11) Dūliyān, Plūd (1396 SH/2017). *Hoquq-e Ma'navī va Hoquq-e Shakhshiyati* [Moral and Personality Rights] ('Alīrezā Moḥammadzādeh Vādeqānī, trans.). *Ta'ammolātī dar Hoquq-e Taṭbīqī* (Majmū'eh Maqālāt-e Ehdāyī beh Doktor Seyyed Ḥosayn Ṣafā'ī), 6th ed., Tehran: Samt [in Persian].
- 12) Elsān, Moṣṭafā; Manūchehrī, Moḥammad-Rezā & Mazlūmī, Sajjād (1401 SH/2022). *Sharāyeṭ va Estesnāhā-ye Bāzdāsht-e Bedehkār dar Ejrā-ye Maḥkūmiyat-hā-ye Mālī* [Conditions and Exceptions for the Arrest of Debtors in Execution of Financial Judgments]. *Majalleh-ye Hoquqī-ye Dādgostarī* [Judicial Law Journal], Vol. 86, No. 120, pp. 49-71. doi: 10.22106/jlj.2021.532573.4244 [in Persian].
- 13) Ḥabībā, Sa'īd; Ṭabāṭabā'ī Heṣārī, Nasrīn; Naṣīrī, Moḥammad; 'Askarī, Amīr-'Abbās & Ṣafīzādeh, Sorūsh (1402 SH/2023). "Waz'iyat"-e Ashkhāṣ-e Hoquqī va Ta'sīr-e Ān bar E'tebār-e "Shenāseh-ye Mellī" [The "Status" of Legal Persons and Its Impact on the Validity of the "National ID"]. *Moṭāle'āt-e Hoquq-e Taṭbīqī* [Comparative Law Studies], Vol. 14, No. 2, pp. 728-751. doi: 10.22059/jcl.2023.365440.634552 [in Persian].
- 14) Hemmatī, Maryam (1381 SH/2002). *Ejra-ye Aḥkām-e Maḥkūmiyat-e Jazā-ye Naqdī dar Hoquq-e Keyfarī-ye Īrān va Engelestān* [Enforcement of Monetary Penalties in the Criminal Law of Iran and England]. *Majalle-ye Pazhūhesh-hā-ye Hoquqī* [Journal of Legal Research], No. 21 [in Persian].
- 15) Homāyī Cherāghī, Peymān, Ḥabībī Tabār, Ḥoseyn & Qayyūmzādeh, Maḥmūd (1398 SH/2019). *Barrasī-ye Kerāmat-e Zātī-ye Ensān dar Mojāzāt-hā-ye Maḥrūmiyat az Hoquq-e Ejtemā'ī* [Examining Human Dignity in Social Rights Deprivation Penalties]. *Faslnāmeḥ-ye 'Elmī-Pazhūheshī-ye Ta'ālī-ye Hoquq* [Quarterly Journal of Legal Excellence], No. 5. doi: 10.22034/thdad.2019.241065 [in Persian].
- 16) Karen, L., & Lee, J. (2001). Developing fully functional e-government: A four-stage model. *Government Information Quarterly*, 18(2), 122-136. [https://doi.org/10.1016/S0740-624X\(01\)00066-1](https://doi.org/10.1016/S0740-624X(01)00066-1)
- 17) Karīmpūr Kalūrī, Seyyed 'Isā & 'Ābedīnī, Ṣamad (1399 SH/2020). *Barrasī-ye Āsar-e Ejtemā'ī va Eqteṣādī-ye Piyādehsāzī-ye Kārt-e Hūshmand-e Mellī dar Ostān-e Ardābīl* [Examining the Social and Economic Effects of Implementing the National Smart Card in Ardabil Province]. *Nashriyeh-ye Taḡyīrāt-e Ejtemā'ī-Farhangī* [Journal of Socio-Cultural Changes], Year 17, No. 65 [in Persian].
- 18) Malekī, Moṣṭafā (1396 SH/2017). *Emkān-e Salb-e Hoquq-e Marbuṭ be Shakhshiyat dar Feqh va Hoquq-e Īrān* [Possibility of Deprivation of Personality Rights in Iranian Jurisprudence and Law]. *Moṭāle'āt-e Hoquq* [Legal Studies], No. 15 [in Persian].
- 19) Mazḥar-e Qarāmalekī, 'Alī, Qodrati, Fāṭemeh & Nazārī Tavakkolī, Sa'īd (1395 SH/2016). *Shākhesh-hā va Aḥkām-e Hoquq-e Vābasteh be Shakhshiyat-e Ensān*

- [Characteristics and Rules of Rights Related to Human Personality]. *Feqh va Mabānī-ye Hoqūq-e Eslāmī* [Jurisprudence and Principles of Islamic Law], Year 49, No. 2, pp. 279-293. doi: 10.22059/jjfil.2017.62584 [in Persian].
- 20) Mīrshakārī, ‘Abbās (1402 SH/2023). *Hoqūq-e Sabt-e Aḥvāl* [Civil Registration Law], 3rd ed. Tehran: Mīzān [in Persian].
  - 21) Mo’azzenzādegān, Ḥasan ‘alī & Jahānī, Behzād (1400 SH/2021). *Sākhtār-e Ejrā-ye Aḥkām-e Keyfari-ye Īrān dar Partow-e Aṣl-e Esteqlāl-e Qazāyī* [The Structure of Criminal Judgment Enforcement in Iran in Light of Judicial Independence Principle]. *Majalle-ye Pazhūhesh-hā-ye Hoqūq-e Jazā va Jormshenāsī* [Criminal Law and Criminology Research Journal], Vol. 9, No. 18. doi: 10.22034/jclc.2021.268731.1459 [in Persian].
  - 22) Moḡnīyeh, Moḥammad Javād (1379 SH/2000). *Feqh al-Imām Ja’far al-Ṣādiq* (Vol. 4) [Jurisprudence of Imam Ja’far al-Ṣādiq]. Qom: Anṣāriyān [in Persian].
  - 23) Moḥsenī, Ḥasan & Rezā’inezād, Homāyūn (1391 SH/2012). *Dādgostārī va Pishraft-e Fanāvārī-e Eṭṭelā’āt va Ertebātāt* [Judiciary and Advances in Information and Communication Technology]. *Majalleh-ye Motāle’āt-e Hoqūqī-ye Dāneshgāh-e Shīrāz* [Journal of Legal Studies of Shiraz University], Vol. 4, No. 2 [in Persian].
  - 24) Moḥsenī, Ḥasan (1395 SH/2016). *No’āvārī-hā-ye Qānūn-e Nahveh-ye Ejrā-ye Maḥkūmiyat-e Mālī* [Innovations in the Law on Execution of Financial Sentences]. *Faslnāmeḥ-ye Pažūhesh-e Hoqūq-e Khosūsi* [Private Law Research Quarterly], Year 4, No. 15. doi: 10.22054/jplr.2016.4458 [in Persian].
  - 25) Muqaddas Ardabilī, Aḥmad (n.d.). *Zubdat al-Bayān fī Aḥkām al-Qur’ān*. Tehran: Maktabat al-Murtaḍawīyah [in Arabic].
  - 26) Mūsavī Khvānsārī, Aḥmad (1355 SH/1976). *Jāme’ al-Madārek fī Sharḥ al-Mukhtaṣar al-Nāfi’* (Vol. 6). Tehran: Maktabat al-Ṣadūq [in Arabic].
  - 27) Najafī, Muḥammad ibn Ḥasan (1377 SH/1998). *Javāher al-Kalām* (Vol. 25). Qom: Dār al-Kutub al-Islāmīya [in Arabic].
  - 28) Neko’ī Mehr, Nafīseh & Ḥoseynī Fard, ‘Aṭefeh (1400 SH/2021). *Ḥefz-e Hoqūq-e Shahrvand-e Majāzī dar Rāstā-ye Manshūr-e Hoqūq-e Shahrvandī* [Protecting the Rights of Virtual Citizens According to the Charter of Citizenship Rights]. *Pazhūhesh-hā-ye Akhlāqī* [Ethical Studies], Year 9, No. 1 [in Persian].
  - 29) Nīyāzpūr, Amīr Ḥasan (1387 SH/2008). *Maḥrūmiyat az Hoqūq-e Ejtemā’ī dar Lāyeḥeh-ye "Mojāzāt-hā-ye Ejtemā’ī-ye Jāygozīn-e Zendān"; Jelveh-ī az Kārkard-e Tavāngīrāneh-ye Kīfarhā-ye Ejtemā’-Maḥvar* [Deprivation of Social Rights in the "Alternative Social Punishments to Prison" Bill; A Reflection of the Empowering Function of Community-based Punishments]. *Majalle-ye Hoqūqī-ye Dādgostārī* [Judicial Law Journal], No. 64 [in Persian].
  - 30) Nobakht, Moḥammad Bāqer & Bakhtiārī, Ḥamīd (1387 SH/2008). *Dowlat-e Elektronik va Emkān-sanjī-ye Esteqrār-e Ān dar Īrān* [E-Government and the Feasibility of Its Establishment in Iran]. Tehran: Mo’avenat-e Pazhūheshī-ye Dāneshgāh-e Āzād-e Eslāmī [in Persian].
  - 31) Parvīn, Farhād & Rādpassand, Ḥosaynīyeh (1400 SH/2021). *Ta’ṣīr-e Salb-e Ḥaqq bar Karāmat-e Zātī va Shakhṣiyat-e Ensān dar Hoqūq-e Madanī* [Impact of

- Right Deprivation on Human Dignity and Personality in Civil Law]. Pazhūhesh-hā-ye Akhlāqī [Ethical Researches], Vol. 12, No. 1, pp. 69-88 [in Persian].
- 32) Qadamī, Ḥasan & Kowsar, Zahrā (1392 SH/2013). Ta'sir-e Dowlat-e Elektronik bar Mas'ūliyat-paziri-ye Ejtemā'i [The Impact of Electronic Government on Social Accountability]. Fashnāmeḥ-ye Moṭāle'āt-e Modiriyat (Behbūd va Tahavvol) [Management Studies Quarterly (Improvement and Transformation)], Year 23, No. 71, pp. 75-104 [in Persian].
  - 33) Qanbarpūr, Behnām & Qorbāni, Omīd (1401 SH/2022). Barrasi-ye Ta'sir-e Ijād-e Eblāgh va Sabt-e Elektroniki dar Ravand-e Dādrasi-ye Qazāyi [Examining the Impact of Electronic Notification and Registration on Judicial Proceedings]. Āmūzeh-hā-ye Feqh va Ḥoqūq-e Jazā [Teachings of Jurisprudence and Criminal Law], Year 1, No. 4. doi: 10.30495/jcl.2023.1975052.1032 [in Persian].
  - 34) Qolipūr, Āriān & Pirānežād, 'Alī (1387 SH/2008). Erteqā-ye E'temād-e 'Omūmi va Demokrāsi-ye Elektroniki; Tabyyin-e Naqsh-e Dowlat-e Elektronik [Enhancing Public Trust and Electronic Democracy: Explaining the Role of Electronic Government]. Fashnāmeḥ-ye Modarres-e 'Olūm-e Ensāni [Modarres Human Sciences Quarterly], Vol. 12, No. 1 [in Persian].
  - 35) Raḥmdel, Maṣṣūr (1385 SH/2006). Ḥemāyat-e Kayfari az Ṭalab dar Ḥoqūq-e Irān [Criminal Protection of Debt Claims in Iranian Law]. Majalleh-ye Ḥoqūqi [Law Journal], No. 55 [in Persian].
  - 36) Reid, E. (2007). Protection for right of personality in Scots law: A comparative evaluation. *Electronic Journal of Comparative Law*, 11(4).
  - 37) Ṣafā'i, Seyyed Ḥosayn (1390 SH/2011). Dowreh-ye Moqaddamāti-ye Ḥoqūq-e Madani; Ashkhāsh va Amvāl (Vol. 1) [Introductory Course of Civil Law; Persons and Properties]. Tehran: Mizān [in Persian].
  - 38) Sardāri, Aḥmad (1386 SH/2007). Dowlat-e Elektroniki [Electronic Government]. Raḥyāft, No. 39 [in Persian].
  - 39) Shams, 'Abdollah (1397 SH/2018). Ejra-ye Aḥkām-e Madani (Vol. 1) [Execution of Civil Judgments]. 1st ed., Tehran: Derāk [in Persian].
  - 40) Sharifi, 'Alī-Ashghar; Ṣafā'i, Seyyed Ḥosayn; Almāsi, Nejad'alī & Sāvarā'i, Parviz (1402 SH/2023). Mas'ūliyat-e Madani va Akhlāqi bā Maḥvariyyat-e Naqz-e Ḥuqūq-e Marbut be Shakhsiyat-e Ashkhāsh dar Faẓā-ye Sāyber [Civil and Ethical Liability Centered on the Violation of Personality Rights in Cyberspace]. Fashnāmeḥ-ye Akhlāq dar 'Ulūm va Fannāvari [Quarterly of Ethics in Science and Technology], Vol. 18, No. 3 [in Persian].
  - 41) Steyaert, H., & Steyaert, J. C. (2003). Measuring the performance of electronic government services. *Information & Management*, 39(5), 1-7. [https://doi.org/10.1016/S0378-7206\(01\)00103-6](https://doi.org/10.1016/S0378-7206(01)00103-6)
  - 42) Subhajit, B. (2004). E-government and developing countries: An overview. *International Review of Law, Computers & Technology*, 18(1), 109-132. <https://doi.org/10.1080/13600860410001674779>
  - 43) Taqizādeh Dāghiyān, Mojtabā (1385 SH/2006). Barrasi-ye Feqhi-Ḥoqūqi-ye Qānūn-e Nahveh-ye Ejra-ye Maḥkūmiyyat-hā-ye Māli [Jurisprudential-Legal

- Analysis of the Law on Execution of Financial Judgments]. *Majalleh-ye Takhaşşuşī-ye Elāhīyāt va Hoqūq* [Journal of Theology and Law], No. 20 [in Persian].
- 44) Tavakkoli Rād, Rezā & Mirī, Hūrīyeh al-Sādāt (1400 SH/2021). *Taḥavvolgarā`ī-ye Hoḵmrānī; az Dowlat-e Elektronik tā Hoḵmrānī-ye Dijītal* [Transformative Governance; from E-Government to Digital Governance]. *Faşlnāmeḥ-ye Hoḵmrānī-ye Ta`ālī* [Governance Excellence Quarterly], Year 2, No. 7 [in Persian].
- 45) Welch, W. E., Hinnant, C. C., & Moon, M. J. (2005). Linking citizen satisfaction with e-government and trust in government. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15(3), 371–391.
<https://doi.org/10.1093/jopart/mui021>
- 46) Ya`qūbī, Nūr Moḥammad (1385 SH/2006). *Dowlat-e Elektronik; Rūykard-e Modīriyati* [E-Government; A Managerial Approach], 4th ed. Tehran: Afkār [in Persian].

